

15/5/2007

נושאונט מס' 2

דבר העורך

שלום לכם,

הנה, לא עבר זמן רב וכבר הגיליון השני של נושאונט אצלכם בתיבה. הגיליון הראשון זכה לתגובות חיוביות מצדכם, אשר שימחו אותנו מאוד. שמחנו גם לקבל ביקורת בונה ממספר חברים – בעזרת תגובות כאלה אנו יכולים לשפר את נושאונט ולחדש הן בתכנים והן בצורה.

אנו שבים ומזכירים: העבירו את נושאונט במייל לחברים, מכרים, בני משפחה וכל מי שלדעתכם ימצא בו עניין. ככל שתפוצת העיתון תגדל, כך נפיק ממנו יותר תועלת.

בעוד שנה, באמצע מאי 2008, תתקיים בתל אביב אליפות העולם בבולאות. מיטב האוספים מכל קצווי תבל יגיעו ארצה וקהל המבקרים יוכל לחזות בפנינים בולאיות מהשורה הראשונה. חוויה כזו מתרחשת בארץ רק פעם בעשור, ואנחנו בטוחים שאיש מכם לא ירצה לפספס את ההזדמנות. אנו מפנים אתכם לאתר האינטרנט של האליפות בכתובת <http://www.wscisrael2008.co.il/>. במקביל, גם אנחנו ממשיכים בהכנות, הן בשיפור התצוגות של החברים והן בהערכות להפעלת דוכן איל"ת בתערוכה.

מלכתחילה, לא רבים האמינו שהוצאת כתב עת אינטרנטי עשויה להצליח. היו שאמרו כי לרוב חברי איל"ת אין כלל גישה למחשב, וחבל על המאמץ. והנה, למעלה מ-80 חברים – רוב חברי האגודה! – כבר נכללים ברשימת התפוצה האלקטרונית שלנו. כן ירבו. אין ספק, שנושאונט מצעיד את איל"ת לקראת ההווה, וכי איל"ת מתאימה את עצמה למציאות הממוחשבת של ימינו.

אנו מקווים שתיהנו מהגיליון שלפניכם, ומאחלים לכולנו יום ירושלים שקט וחג שבועות שמח.

שלכם,
יורם ואריק.

היכרות עם עולמן הקסום של אבני החן יוסי חרש

כבר בימי קדם צדו אבני החן את עינו של האדם. מנקודת מבט מדעית אבני חן הן מינרלים - חומרים מוצקים הקיימים בטבע – המצטיינים ביופי, נדירות ועמידות יוצאי דופן, ואשר ניתן לעבד אותם (באמצעות חיתוך וליטוש) ולשבצם בתכשיטים.

הענין שלי בגבישים החל במעבדת הכימיה בבית הספר התיכון, שם למדתי כיצד לגדל באופן מלאכותי גבישים גדולים וצבעוניים. בהמשך הכרתי את עולם הגיאולוגיה, שבו עוסקים (בין השאר) בחיפוש אחר מינרלים אקזוטיים במקומות שונים ברחבי העולם. בכתבה זו אציג מבט מדעי על כמה מהמינרלים היוצרים את אבני החן המשובבות את נפשנו ומענגות את עינינו.

ראש וראשון לרשימת אבני החן הוא **היהלום** - "ידידה הטוב ביותר של הנערה", כשירה של **מרילין מונרו**. היהלום הוא פחמן נקי המתגבש למבנה גבישי מסוים בתנאי טמפרטורה ולחץ גבוהים - תנאים המתקיימים עמוק בלב האדמה. משם עולים היהלומים אל פני כדור הארץ בהתפרצויות וולקניות בתוך סלעי קימברליט. יהלומים מופיעים בצבעים שונים, החל בצהוב וכלה בכחלחל. את היהלום חותכים כך שיהיו בו 56 פאות, אותן מלטשים כדי להקנות לו ברק. הפאות נחתכות כך שאור הנכנס מהפאה העליונה יוחזר במגוון זוויות על פי חוקי השבירה וההחזרה של האופטיקה. קצהו העליון של היהלום מכונה "הכתר" וחלקו התחתון מכונה "הפאבילון" (מבואה).

דרום אפריקה היא מעצמה בתחום כריית היהלומים

יהלום במבט על ובמבט צד. השוליים של גיליון הבולים (מעל לבול) מראים שלבים בתהליך העיבוד

קבוצה אחרת של אבני חן הם הבריליים. מבחינה כימית הם מבוססים על תרכובת של היסודות בריליום (המעניק לקבוצה את שמה), אלומיניום, סיליקון וחמצן. בריל טהור הוא חסר צבע, אך למזלנו בריליים רבים מזוהמים קלות ביסודות זרים, וכך נוצרות אבנים בעלות צבעים שונים. הידוע מבין חברי הקבוצה הוא הבריל הירוק (עקב זיהום כרום), הידוע בשמות **איזמרד** או **ברקת** (באנגלית Emerald). לאבן האקוומריין צבע כחלחל הנובע משיירי ברזל, המורגניט הוא בעל צבע ורוד וה-**הליודור** צהוב. אומרים שתמונה טובה מאלף מילים: התבוננו בבולים המתארים את הבריליים ואמרו בעצמכם: היש דבר מה יפה מזה?

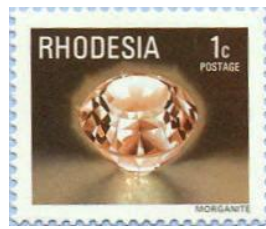

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

למעלה: מורגניט
משמאל: הליודור

למעלה: אקוומרין
מימין: איזמרד

קבוצת הקורונדום כוללת שתיים מאבני החן יקרות הערך ביותר – **האודם** (הקרויה גם רובי) ו**הספיר**. הבסיס הכימי הוא תחמוצת אלומיניום, כאשר תוספת זעירה של כרום יוצרת את הצבע האדום של האודם, בעוד שתוספת ברזל או טיטניום מובילה לצבע הכחול של הספיר. אבנים אלו מצטיינות ברמת קשיות גבוהה – רק היהלום קשה מהן – וגם אותן חותכים ומלטשים לקבלת ברק. הספיר גם מציג, לעיתים, אפקט של כוכב, כפי שרואים בבול מאוסטרליה.

הספיר – אבן חן כחולה
השייכת לקבוצת הקורונדום,
מופיעה בטבע בסלעים

אבן האודם – רובי, כפי
שהיא מופיע בטבע (ימין),
ולאחר עיבוד (למעלה)

טופז צהוב

טופז הוא מינרל המכיל אלומיניום ופלואור, ואשר נמצא בעיקר בחללים בסלעי יסוד כמו גרניט או בנקיקים בהם הטמפרטורה גבוהה. הטופז הטהור הוא שקוף, אבל כתוצאה מזיהומים הוא מופיע בצבעים שונים כגון צהוב, כחול, חום ירוק ואדום. את הטופז נהוג לעבד, לרוב תוך שמירה על סימטריה המזכירה את פרח הורד.

ספיר מעובד מציג
אפקט של כוכב

הקריסוברילים הם גבישים המבוססים על בריליום אלומיניום וחמצן. לקבוצה זו יש שני מופעים של אבני חן: **האלכסנדרית** ו**הסימופיין** – אבן המכונה גם "עין החתול". אבן האלקסנדרית מצטיינת בבליעה חזקה של אור, וכך צבעה משתנה מירוק בשעות היום לסגול-אדמדם בתנאי תאורה מלאכותית. הסימופיין הוא בעל צבע צהוב – ירוק. אם

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

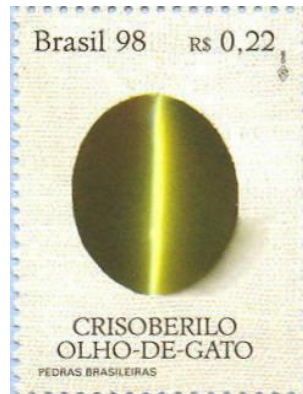
בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

האבן נחתכת בדיוק גבוה ובכיוון הנכון מופיעה אלומה צרה וזוהרת לאורכה, ומכאן הכינוי עין החתול.

עד כה עסקנו ביהלום – גביש המבוסס על פחמן – ובתחמוצות של מתכות שונות. אי אפשר שלא להקדיש מקום במסגרת כתבה זו לאבני חן המבוססות על תחמוצות של סיליקון. הראשונה שבהן היא אבן ה**ירקן** (Jade), אותה ניתן למצוא בסלעים, בעיקר בבורמה.

הסינים הם אמני הגילוף של הירקן, ומשבצים אותה בתכשיטים מורכבים. נדמה לי, שלרובנו אבן הירקן מזוהה עם תכשיטים שמקורם במזרח הרחוק.

חומר אחר השייך למשפחת הסיליקון הוא ה**קוורץ** – אחד הנפוצים שבמינרלים שעל פני כדור הארץ. הקוורץ לא יופתע בוודאי לגלות שגם הקוורץ הוא שקוף בבסיסו, ומגוון הצבעים המתקבל בטבע נובע מאטומים זרים הכלולים בו. בחרתי להציג כאן רק חלק קטן ממגוון הצבעים של הקוורץ, וכן השוואה בין צורתו בטבע לצורתו המעובדת.

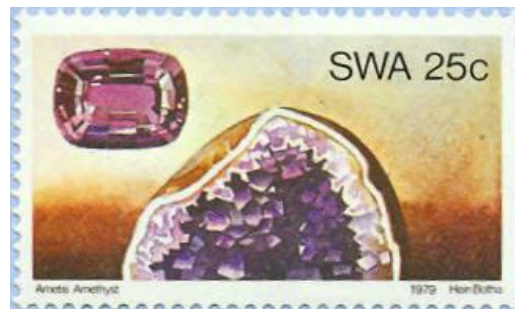
סימפין –
עין החתול

אלכסנדרית
בתאורה מלאכותית

ירקן

קוורץ בצורתו הטבעית (ימין) ולאחר עיבוד (במרכז). משמאל: קוורץ חום

נסיים את סקירת אבני החן במעין סגירת מעגל: **זירקון** הוא גביש המבוסס על תרכובת של תחמוצת סיליקון עם מתכת הזירקוניום. הגביש מופיע בטבע במספר עצום של גוונים, כמו החום הנראה בבול ממוזמביק (כאן מימין). בצורתו השקופה הזירקון משמש לעיתים כתחליף ליהלום, תוך ניצול העובדה שיש לו מקדם שבירה אופטי גבוה במיוחד, הגורם למשחקי אור משובבי נפש כמו ביהלום. הבול מתאילנד, המוצג בעמוד הבא, מדגים זאת יפה.

גביש זירקון

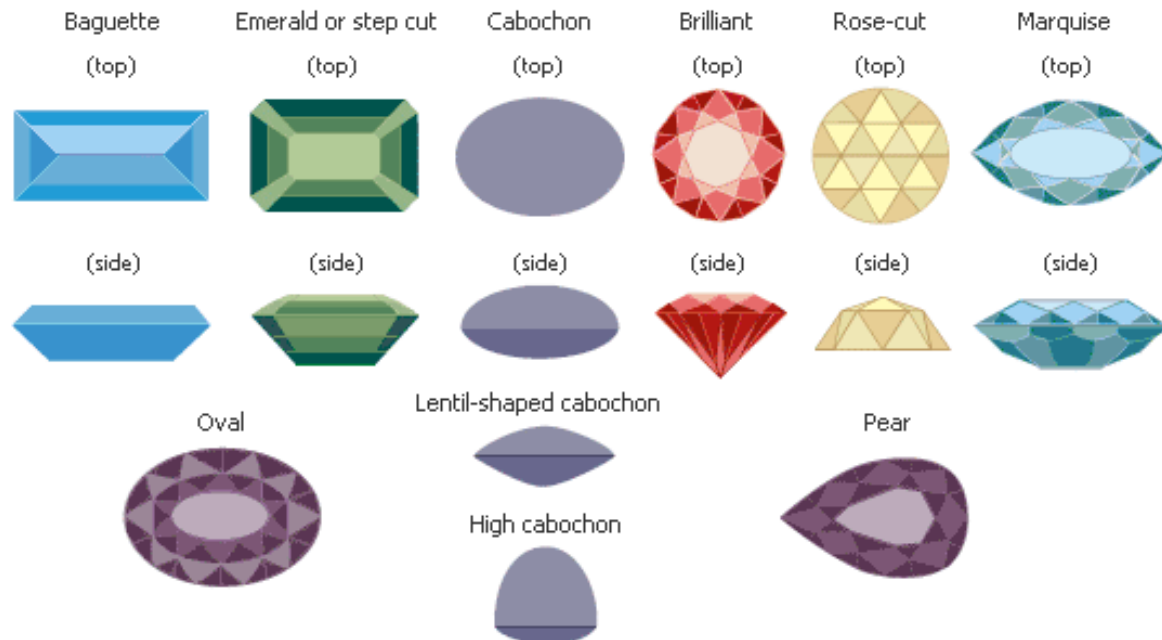
איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

אני משוכנע שהקוראים יכלו להתרשם מיופיו הרב של אבני החן, ולחוש כי זהו אחד המקרים בהם הטבע נטה לנו חסד. יחד עם זאת, כדי ליהנות כראוי מאבני החן יש לחתוך אותן לגודל המתאים לשיבוץ בתכשיט, וללטש אותן כדי להבליט את הצבע והברק שלהן. ריבוי הפאות הסימטריות של החיתוך הבריליאנטי מדגיש את הניצוץ של היהלום, בעוד שהמשטחים העגולים של חיתוך ה-cabochon מחזקים את ה"עומק" והצבע של אבני חן כמו הרובי. הטבלה הבאה מסכמת את אופני העיבוד המקובלים. הקורא מוזמן לגלול את המסך מעלה, לבחון את האבנים שהוצגו בכתבה זו, ולזהות את סוגי העיבוד בהם השתמשו.

זירקון מעובד

עתה נכנס לפעולה הצורף: הוא מעצב תכשיטים שיכללו את אבני החן, ויתנו להן את הכבוד הראוי. פעולה זו – מעשה המשלב אמנות ואומנות – נראית על דבר הבולים מאלג'יר המוצג בעמוד הבא. בכך מושלם המסע המופלא של אבני החן – מלב האדמה אל תכשיטי היוקרה. בתכשיטים אלו מתקיימים דבריו של המשורר האנגלי הדגול **ג'ון קיטס** "דבר יופי הוא מענג לנצח".

יוסי חרש, גיאולוג במקצועו, אוסף בולים בנושא המינרלים. התצוגה שלו "מינרלים: מקורם, כרייתם והשימוש בהם" זכתה במדליית מוזהבת גדולה ברמה הבינלאומית בתערוכת בלגיקה 2006. כתובתו לתגובות: j_charrach@yahoo.com

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית
בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

הנפקת האומניבוס שלא הייתה חלק שני – השימוש בבולים רון ברגר

סדרת בולי הניצחון מניו-זילנד נדירה כיום כיוון שאספנים רבים של בולי ניו-זילנד "החרימו" אותה עקב השערוריות שליוו את הופעתה. רוב בולי הסדרה לא זכו להישמר בידי אספנים והלכו לאבדון. הדבר בולט במיוחד ביחס לבולים של שלושה פני ושל שילינג אחד, שעותקים חתומים שלהם (במיוחד בחותמת מקום נקייה וברורה) זוכים לביקוש ער במכירות פומביות. את הבולים של שילינג אחד קשה במיוחד למצוא עם חותמת "יפה" כי מרבית השימוש הדוארי בהם היה על גבי חבילות, כך שרוב העותקים הידועים מוחתמים בחותמות כבדות של דואר חבילות.

חותמת של סניף הדואר ב-Ngarua, ישוב חקלאי זעיר, מאוגוסט 1921. הסניף פעל במשך 13 שנה בלבד, ונסגר ב-1922. זהו שילוב נדיר של איכות החתמה גבוהה ותאריך מאוחר מאוד מסניף שנשלחו ממנו פריטים מעטים בלבד

האיסוף של בולי הסדרה המשומשים קשור לתרבות האספנית של ניו-זילנד. במהלך שנות פעילותו (החל מ-1840) פתח הדואר בניו-זילנד סניפים רבים במקומות יישוב קטנים או באתרים זמניים כמו מחנות של כורי זהב או אתרים בהם נבנו סכרים וגשרים. בנוסף, שמות של סניפי דואר רבים שונו במהלך השנים, בגלל שינויים בשלטון המקומי או עקב שינויים בשכתוב שמות מקומות שמקורם בשפת הילידים המאורים. מפעם לפעם גם נכנסו לשימוש חותמות דואר חדשות בעלות צורה או מבנה שונה מזה של החותמות שקדמו להן. כל אלה תרמו לשפע של חותמות דואר מקומיות שונות, שחקירתן מאפשרת ללמוד רבות לגבי תולדות הדואר בניו-זילנד.

כחלק מלימוד תולדות הדואר באיים התפתחה אופנה של איסוף חותמות דואר שהשימוש בהן נפסק ושל חותמות מסניפי דואר שנסגרו. אופנה זו הניבה כמות גדולה מאד של ידע לגבי תקופות הפעילות של סניפי דואר שונים, וישנה ספרות עשירה

חותמת כמעט מלאה מ-Rata. פריט זה מעניין לא רק משום שהוא מגיע מסניף קטן, אלא גם בשל איכות ההטבעה המעולה, ומשום שמדובר בבול בעל עריך גבוה בו מיעוט להשתמש דוארית.

הטבעה מלאה של חותמת מ-Konini, סניף שפעל בחוות גידול בקר לחלב מ-1897 ועד 1948.

חותמת מלאה מ-Port Craig, סניף שפעל במנסרת עצים במשך פחות מעשור (1919-1928).

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

הטבעה כמעט מלאה של חותמת מ-Kahukura, סניף שפעל תחת שם זה במרכז חקלאי מ-1900 עד 1926 (לפני כן ואחרי כן המקום נקרא Tikitiki).

העוסקת בתוצאות מחקר זה. דוגמאות של חותמות מסניפים קטנים במיוחד או מסניפים שהתקיימו למשך שנים מעטות הן נדירות למדי, וידועות בעיקר על גבי בולים שעם השנים נשטפו מהמעטפות עליהן היו, או על גבי גזירים ממעטפות. נציג כאן מספר דוגמאות של חותמות כאלה, המשלבות איכות הטבעה גבוהה עם מקומות אקזוטיים.

הזכרתי כבר את הרס שכבת הגיל של הצעירים במהלך המלחמה. בשנים שלאחר תום המלחמה נעשה בסניפי הדואר המרכזיים בניו-זילנד שימוש בחותמות תעמולה שקראו למעסיקים המקומיים להעסיק חיילים משוחררים. החותמת להלן היא אחת מחותמות תעמולה אלה.

חלק עליון של גב גלויה שנשלחה בנובמבר 1920 בתוך ניו-זילנד עם ביול נכון של פני וחצי. הבולים מוחתמים על ידי חותמת תעמולה של כריסטצ'רץ' שמבקשת: החיילים נלחמו עבורך. עכשיו תן להם לעבוד עבורך. הודע למחלקת ההחזרה למולדת – למעשה מדובר במחלקת ההגירה).

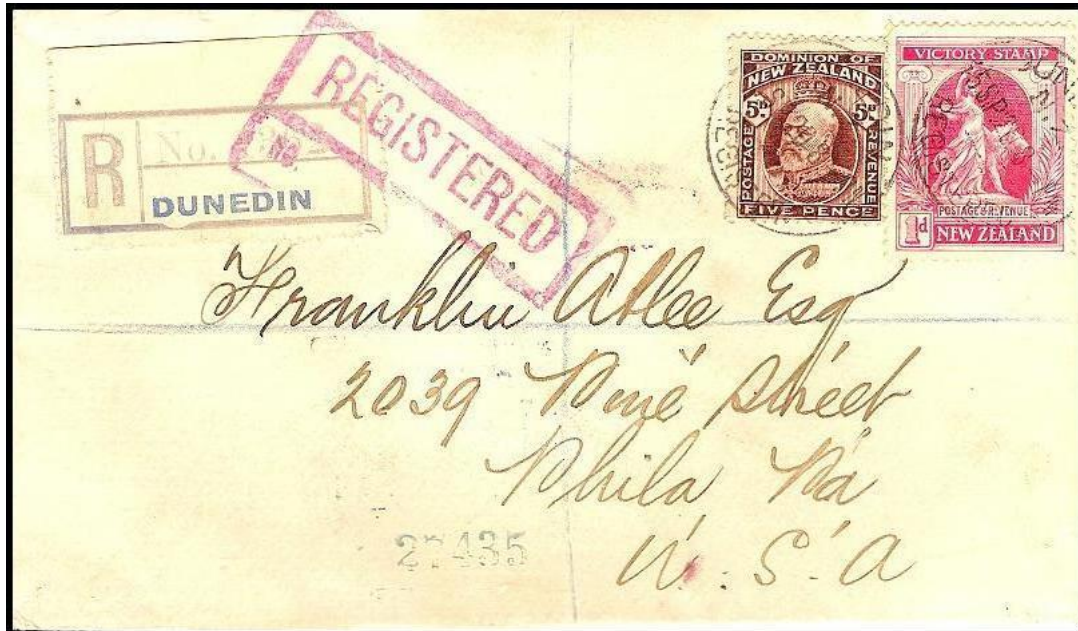
מכתב שנשלח בתוך ניו-זילנד באוגוסט 1920 עם ביול נכון של שני פני.

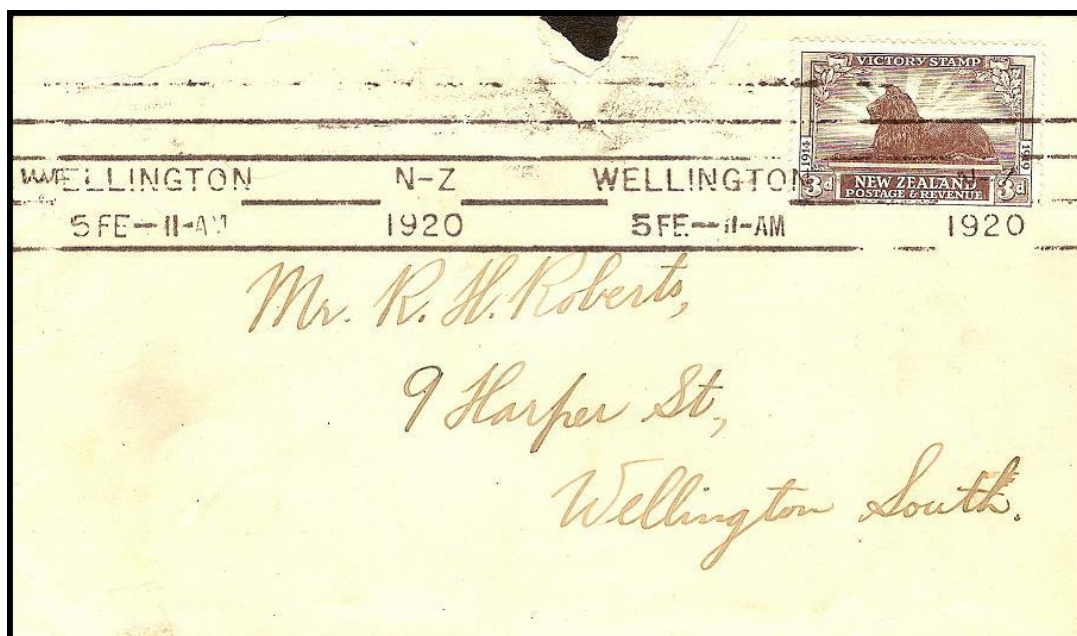
איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

ולסיום הפרק על השימוש בבולי סדרת הניצחון, שלוש מעטפות שמראות שנעשה בהם שימוש כאילו היו בולים רגילים מן המניין על אף היותם בהגדרה בולי זיכרון. קל, יחסית, למצוא דוגמאות של הבולים בעריכים הנמוכים יותר על גבי מעטפות, אבל מעטפות עם הבולים של שלושה פני ושילינג אחד מסדרה זו הן הרבה יותר נדירות.

מכתב שנשלח בדואר רשום מדונדין (Dunedin) לפילדלפיה. הביול הוא באמצעות בול ניצחון של פני אחד ובול מן המניין מהסדרה הראשונה של המלך ג'ורג' החמישי. המכתב חצה את האוקיינוס השקט והגיע לחוף המערבי של ארה"ב, ומשם הועבר ברכבת דרך שיקגו ליעדו.

מכתב שנשלח בתוך וולינגטון ב-5 בפברואר 1920, עשרה ימים אחרי שהסדרה הוצאה למכירה בניו-זילנד, מבול בבול בודד של שלושה פני – פני אחד מעל מחיר משלוח מכתב בתוך ניו-זילנד. לאור העובדה שהבול מוחתם בחותמת מכונה ולא בחותמת מקום ותאריך עגולה (שכבר אז נחשבה בחוגי האספנים לעדיפה על חותמות מכונה), סביר להניח שלא מדובר במעטפה בולאית מהימים הראשונים לאחר הופעת הסדרה. ככל הנראה זו דוגמא לשימוש דוארי אמיתי עם ביול חריג, אולי בשל משקל עודף של המעטפה.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

הביול הדרוש למכתב רשום אל מחוץ לאימפריה הבריטית היה ששה פני, בעוד שמכתב רשום אל מחוץ לאימפריה הבריטית עם אישור מסירה עלה לשולח תשעה פני בלבד. לפיכך אין להתפלא שרוב הבולים של שילינג אחד (השווה לשנים עשר פני) שימשו לחבילות ורק לעיתים נדירות מוצאים אותם על גבי מכתבים. על פי תעריפי הדואר שהיו בתוקף בשנות העשרים המוקדמות, שילינג אחד היה יכול לשמש כביול נכון רק למכתב רשום שנשלח עם ביטוח של התכולה (כסף מזומן, ניירות ערך או מסמכים חשובים במיוחד) מפני אובדן או נזק.

רון ברגר אוסף ומציג את נושא החתוליים הגדולים. נושאי איסוף אחרים שלו הם יונקים פרה-היסטוריים, האדם הקדמון, בעלי חיים מבויתים ובתי מלוכה אירופיים.
כתובתו: bergeron@012.net.il

אוספי בולים ברשת

במדורים הקודמים ראינו כיצד ניתן למצוא ברשת כמעט כל דבר הנוגע לתחביבנו. ניתן לקנות, למכור, להחליף, לקבל מידע רב, להתעדכן בהוצאות חדשות ואפילו לעיין בקטלוג, והמגוון רק הולך וגדל. הפעם נראה כיצד גלישה ברשת יכולה, במידה מסוימת, להקביל גם לביקור בתערוכה. הטכנולוגיות בהן ניתן כיום להעלות מידע לרשת יחד עם האפשרויות המתקדמות לסריקה ועיבוד תמונה מאפשרות להציג בצורה פשוטה יחסית אוסף בולים כגלריית תמונות.

קיימות צורות שונות לתצוגת אוספים ברשת, הנובעות מהגישה הבסיסית לנושא האוסף, מתפיסת השימוש במדיה, וממידת ההשקעה של האספן המציג באתר. כמו בכל נושא באינטרנט - העידית והזיבורית נמצאות זו לצד זו, ואנו יכולים לבחור את הטוב בעינינו.

חלק מהאתרים מציגים בולים בלבד, לעיתים בתצוגה כמו קטלוגית. גישה אחרת היא להציג את הנושא תוך שימוש במגוון החומר הבולאי הראוי לתצוגה תחרותית. קיימים אתרים שבהם נסרקו דפיה של תצוגה תחרותית בזה אחר זה, והם מאפשרים למתעניינים בתצוגה ללמוד אותה בסבלנות ובקפדנות שאינה אפשרית בתערוכת הבולים עצמה. לבסוף, יש ההולכים צעד אחד נוסף ומפתחים את נושא האוסף אל מעבר לממד הבולאי, דבר האסור בתערוכת בולים.

אביא כאן טעימה ראשונה מתוך המגוון הגדל והולך של תצוגת אוספי בולים ברשת. אשתדל להתמקד באתרים המציגים גישות שונות לתצוגה, ולא דווקא באתרים הטובים ביותר לטעמי, אם כי חלקם נוכחים ברשימה. תמיד ניתן לחפש אוסף בולים בנושא הקרוב ללבכם דרך [גוגל](#) או דרך האינדקסים הייעודיים לאתרים בולאים שהוצגו במדורים קודמים (ראו במדור שהתפרסם בנושא מספר 76).

האספן **טום פורנטאטו** מארצות הברית מציג באתרו <http://www.fortunecity.com/olympia/tilde> [n/186](#)

את מגוון אוספיו הנושאים ([האבקות](#), [קרמיקה](#), [מזג האויר](#), תולדות הדואר ועוד) במגוון סגנונות תצוגה. חלק מהאוספים מוצגים דרך סריקה צילומית של דפי התצוגה בזה אחר זה, וחלקם מוצגים בפורמט אינטרנטי ייעודי. למרות העיצוב הבסיסי מאד של האתר ורמת האוספים הבלתי אחידה, זהו אתר אידיאלי לקבלת מבט ראשוני על כיוונים שונים אפשריים להצגת האוסף ברשת.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

	הכל אודות צבי ים בבולים ניתן למצוא באתר http://www.2xtreme.net/~nlinsley/ . האתר נוקט בגישה קטלוגית, אך החלוקה היא כפולה - הן על פי הישות המנפיקה והן על פי סיווג זואולוגי. בנוסף, מוצג אוסף קישורים לכיסוי הנושא על כל היבטיו.
	קרן פרדריק מאייר http://www.frmfoundation.org מציגה ממד נוסף של תצוגת אוספים ברשת. אוספי תולדות הדואר של ארצות הברית הנמצאים באתר אינם סריקות רגילות של דפי אוסף, אלא תצוגה רב ממדית עשירה המכילה חומר היסטורי מגוון המלווה את הפריטים הבולאים המוצגים, הכול בגישה חדשה ומקורית.
	שילוב בין הגישה הקטלוגית לתצוגה נושאית מפותחת קיים באתר http://www.malaria stamps.com . האתר מציג בולים ופרטים דואריים אחרים בנושא המלריה והמלחמה בה. ייחודו של אתר זה הוא, שמעבר לתצוגה סכמתית של בולים מוצג בו גם מגוון גדול של מעטפות ופריטים אחרים – הכל ממוין על פי ארצות. מצד שני, לא ניתן לראות בניית אוסף עם כיוון תצוגתי אלא רק טעימה של הנושא ופיתוחו.
	למתעניינים בנושא השחמט כדאי לבקר באתרו של ריקרדו אנדראיס http://users.libero.it/ricky.and/ שם ניתן לראות את הפריטים הנדירים שבאוספו (מעטפות ודברי דאר). האתר כולל אוסף בולי שחמט, ובנוסף גם גלריית תמונות של אספנים ורשימה של 28 (!) אתרים של אספני שחמט בנושא, שאותה אתם מוזמנים לחקור בעצמכם.

גם חברי איל"ת עשויים לרצות להעלות את האוסף שלהם לרשת. אשמח לעזור ולסייע בעצות טכניות ומעשיות למעוניינים.

תגובות ניתן לשלוח למשה אהלי בדוא"ל mosheaaaaa.oholy@gmail.com (יש להוריד את רצף אותיות ה-a אחרי המילה moshe. יש הרבה תוכניות זדוניות הרצות ברשת ומחפשות כתובות דואר אלקטרוני כדי למלא אותם בזבל ואף חמור מכך – כך שלא כדאי לציין כתובת כפי שהיא באתר כלשהוא).